
Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi

A Structural Model Suggestion About Relationship Between Total Tourism Affect Perceived By Local Residents And Tourism Support

Arş.Gör. Ekrem CENGİZ*

Arş.Gör. Fazıl KIRKBİR**

Öz: Bu araştırma, dört turizm etki faktörünün toplam turizm etkisi ve yerel halkın turizm desteği değişkenleri üzerindeki yapısal etkilerini, turizmin gelişimi bağlamında incelemektedir. Bu amaçla bir model geliştirilmiş ve yapısal eşitlik modeli metodu ile test edilmiştir. Model testi için 6 hipotez oluşturulmuş ve araştırma anketi Bodrum'da ikamet eden 193 kişiye uygulanmıştır. Yapısal eşitlik modeli testi için AMOS 4 ve SPSS 13 paket programları kullanılmıştır. Test sonucunda model orta derecede uyum sağlamış ve ileri sürülen bütün hipotezler kabul edilmiştir. Sonuç olarak turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının turizmin toplam etkisini farklı derecelerde belirlediği ve turizmin toplam etkisinin de yerel halkın turizme destek vermesini şekillendirdiği sonucu bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Turizm Desteği, Turizm Desteğine Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkiler, Turizm Desteğine Toplam Turizm Etkisi, Yapısal Eşitlik Modeli.

Abstract: This study attempts to examine the structural effects of four tourism-impact factors on total impact and on local residents' support for tourism development. For this purpose, a model was developed and was tested with structural equation model. Test the model, 6 hypothesis constitute and a questionnaire was conducted from 193 local residents in Bodrum. Structural equation model was applied using AMOS 4 and SPSS 13. After the test, suggested model accommodate intermediate and all hypothesis was accepted. As a result it was found that economic, social, cultural and environmental impacts effect tourism total impact different grade and total tourism impact influence tourism support.

Key words: Tourism Support, Economical, Social, Cultural and Environmental Impact on Tourism Support, Total Tourism Impact on Tourism Support, Structural Equation Model.

* Arş.Gör., KTÜ Giresun İİBF, İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama ABD
Tel: 0462 3773673 E-mail: ekremcen@ktu.edu.tr

** Arş.Gör., KTÜ İİBF, İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama ABD
E-mail: fazil41@ktu.edu.tr

1. GİRİŞ

Günümüzde turizm sayesinde Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi diğer birçok ülke çok yüksek gelir elde etmektedirler. Turizmin bu ülkelerde gelişimine bakıldığında doğal, tarihi ve kültürel çevreden başka buralarda yaşayan yerel halkın turistlere olan yaklaşımlarının da çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Türkiye gerek doğal ve tarihi gerekse kültürel anlamda turizm açısından gelişmiş olan ülkelerden çok daha fazla kaynaklara sahip olmasına rağmen, yerel halkın bu anlamda desteğini sağlayamadığı için turizmden elde edebileceğinden çok daha az bir gelir elde edebilmektedir. Yerel halkın turizmin gelişmesine katkı vermesini sağlamak için onların turizm gelişmesine karşı tutumlarının ve bu tutumları etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Turizm araştırmacıları yerel halkın turizme desteğinin ekonomik (Perdue vd., 1990, s.7), sosyal (Fesenmaier, 1996, s.12), kültürel (Murphy, 1985, s.65) ve çevresel (Liu vd., 1987, s.18) sonuçlara göre şekilleneceği kanaatindeyler. Turizm sonucu oluşan etkilerin toplamına “algılanan toplam turizm etkisi” denilir. Toplam turizm etkisi de turizme olan desteği şekillendirir (McCool ve Martin, 1994, s.30). Sosyal değişim teorisine göre yerel halk turizm sonucu istenmeyen ve kabullenilmeyecek maliyetlerin olmayacağına inandıkları takdirde turistlerle mübadelede bulunacaklardır. Başka bir deyişle yerel halk turizmin farklı etki alanlardaki sonuçlarının olumlu taraflarının olumsuz yönlerinden daha fazla olacağı fikrine sahip olurlarsa turizm gelişim sürecine dahil olacaklar ve turizme katkı sağlayacaklardır (Getz, 1994, s.275). Bu etki alanları yukarıda belirtildiği gibi ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel kökenli olup algılanan toplam turizm etkisini şekillendirirler. Ekonomik yararlar yerel halk tarafından en önemli turizm etkisi olarak değerlendirilir. Araştırmacılar tarafından ekonomik etkilerin yerel halk üzerindeki etkisine dair en fazla araştırılan konu ise iş imkanındaki artıştır (Davis vd.,1988, s.7). Turizm araştırmacıları sosyal ve kültürel etkilerin yerel halk tarafından değerlendirilmesi konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Yerel halkın bir kısmı turizmin kültürel değişimi sağladığını, eğlence imkanlarını artırdığını, farklı dünya görüşlerinin birleşmesine imkan verdiğini belirtirken (McCool ve Martin, 1994, s.32), diğer bir kısım halk ise kültürel yozlaşmaya, ahlakın bozulmasına sebep olduğuna inanmaktadır (Prentice, 1993, s.219). Aynı şekilde yerel halkın bir bölümü turizmin doğal ve tarihi çevreyi korumada ve çevre kirlenmesini önlemede önemli bir faktör olduğunu düşünürken diğer bir bölümü de bu etkinin negatif yönlü olacağını düşünmektedir (Perdue vd., 1990, s.5).

Turizm büyük oranda yerel halkın iyi niyetine bağlıdır, onların desteği başarılı, sürdürülebilir bir turizm gelişimi için gereklidir. Eğer yerel halkın turizm algısı olumlu ise turistlerle mübadeleye gönüllü olmakla birlikte turizm gelişmesine katkı da sağlayacaklardır. Turizm planlaması yapılırken yerel halkında fikri alınmalı ve onların desteği sağlanmalıdır. Bu şekilde öfke, dargınlık, kayıtsızlık, güvensizlik gibi turistlerle yerel halk arasında oluşabilecek hisler ve davranışlar önenebilir (Yoon vd., 2001, s.364).

2.ARAŞTIRMA

2.1.Araştırmanın Amacı, Kapsam ve Kısıtları

Turizmin bir ülkede gelişebilmesi için turistlerin ilişkide bulunabilecekleri bireylerin gönüllü yardımsever davranışlarının sağlanması ve devam ettirilmesi gerekmektedir. Turizm işletmeleri ne kadar iyi ve kaliteli hizmet sunarlarsa sunsunlar veya devlet turistlere ne ka-

dar kolaylık sağlarsa sağlasın eğer turizmin gerçekleştirildiği yerde turistlerle ilişkide bulunabilecek yerel halkın yardımı ve olumlu tutumları sağlanamazsa turizm çabaları başarısızlığa uğrayacaktır. Bundan dolayı araştırmamızdaki amaç, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin algılanan toplam turizm etkisi ara değişkeni vasıtasıyla yerel halkın turizme olan desteğine tesirini gösteren yapısal bir model geliştirmek ve bunu test etmektir. Bu şekilde yerel halkın turizmi desteklemesi için gerekli olan şartlar ve bu şartların önem derecesi belirlenebilecektir. Bu araştırmadan beklenen katkı turizmin yerel halk tarafından desteklenmesi için gereken koşulların belirlenmesiyle birlikte Türkiye turizminin daha iyi bir noktaya taşınmasına yardımcı olabilecek verileri ilgililere sunmaktır. Gerek devlet gerekse özel turizm işletmeleri bu veriler ışığında yerel halkın turizmi desteklemesini sağlayacak faaliyetlerde bulunabileceklerdir.

Araştırma kapsamına Bodrum'da yaşayan yerel halk dahil edilmiş ve bunların görüşleri değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın konusu yerel halkın turizmi desteklemesine yardımcı olabilecek ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri irdelemek ve neden sonuç ilişkisi içinde belirlemektir.

Zaman ve maliyet kısıtlarından dolayı araştırma evreni Türkiye genelini kapsayacak şekilde ele alınmamış, sadece Bodrum'daki turistik yerlerde yaşayan yerel halk arasından tesadüfi olmayan örnekleme metotlarından biri olan gayeli örnekleme metoduyla örnekleme yapılarak örnek kütle belirlenmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçları yalnızca kapsam içindeki anket uygulanan yerel halk için geçerli olup genellenemez. Ayrıca anketler anketörler vasıtasıyla yapıldığı için araç etkisi mevcuttur. Ayrıca örnek kütleinin temsil yeteneği ve örnek büyüklüğü de araştırmanın güvenilirliğini ve genellenebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme metotlarından birinin kullanılmış olması da seçim etkisini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla seçim etkisi ölçülememiştir.

2.2. Araştırmanın Metodolojisi

2.2.1. Örnekleme Süreci

Araştırma ülkemizin önemli turistik merkezlerinden biri olan Bodrum'da Kemeraltı, Gümbet, Halikarnas bölgelerinde yaşayan yerel halktan tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda (keyfi) örnekleme metoduyla belirlenen bir örnek kütleyle uygulanmıştır. Dolayısıyla araştırma bulguları sadece araştırma kapsamındaki yerel halk için geçerli olup genellenemez. Araştırma anketi formu KTÜ öğrencilerinden ilgili bölgelerde ikamet eden 12 öğrenciye verilerek ve anket tekniği bu öğrencilere anlatılarak yaptırılmıştır. Araştırmanın evreni Bodrum'un Kemeraltı, Gümbet, Halikarnas bölgelerinde yaşayan yerel halktır (turistlerin bulunduğu mekanların yakınlarında en az 5 yıldır ikamet eden, kadın veya erkek, 18 yaşından büyük). Örnekleme birimi Bodrum'un Kemeraltı, Gümbet, Halikarnas bölgelerinde yaşayan yerel halkın mensupları, bireyleridir. Örnekleme çerçevesinin belirlenmesinde mahalli idareden alınan liste esas alınmıştır. Araştırma toplam 193 kişiye uygulanmıştır.

2.2.2. Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Araştırmada veri ve bilgilere ulaşmada yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma anketi 09.04.2005 ve 23.05.2005 tarihleri arasında Bodrum'un Kemeraltı, Gümbet, Halikarnas bölgelerinde yaşayan yerel halk üzerinde farklı zamanlarda uygulanmıştır. Bodrum'daki bu bölgelerin seçilmesinin nedeni ilgili bölgelerde turizm faaliyetlerinin daha fazla yoğunlaşmış olmasındandır.

Anket formu Yoon vd.'den (2001, s.366) uyarlanmıştır. Anket formunun ilk bölümünde araştırmacının amacı ve kapsamı (sadece anketi doldurana bilgilendirmeye ve teşvik etmeye yönelik soru tarzı olmayan bilgiler) ve demografik (yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim, medeni hal) değişkenlerle ilgili ibarelere, ikinci bölümünde ise ileri sürülen teorik yapıyı ölçecek 21 soruya yer verilmiştir. Anketin uyarlandığı Yoon vd. (2001, s.366)'de teorik veriyi ölçen 29 soru bulunmaktadı. Yapılan ön test ile elde edilen verilerden yola çıkılarak yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda asıl anket formunda değişikliklere gidilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinde temel bileşenler analizi ve varimax dikey döndürme tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi sonucu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.876, Bartlett testi sonucu $X^2=785.897$, $df:124$, $p:0.000$ olarak bulunmuştur. Temel bileşenler analizi yardımıyla faktörlerin indirgenmesi esnasında faktör yükleri 0.40'ın altında olan değişkenler çıkarılmıştır [iş imkanı.(0.234), harcama (0.322), fiyat artışı (0.384), faaliyet maliyeti (0.265), yaşam şekli (0.331), geleneksel kültür (0.287), kültürel değişim (0.311), hizmet gelişimi (0.276)]. Ayrıca faktör analizine tabii tutulacak değişkenlerin normal dağılıma uygunluğuna bakmak amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri gözden geçirilmiş ve bu değerlerin yaklaşık -1 ve +1 arasında ve normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Analiz sonuçlarına göre öz değeri 1'in üzerinde olan altı faktör ve 21 değişken elde edilmiştir. Bu faktörler tarafından açıklanan toplam varyans %72.344 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak teorik veriyi ölçen 21 tane soru ankette kalmıştır. Ankette 5'li Likert ölçeği (5:Kesinlikle katılıyorum ,,,,,, 1:Kesinlikle katılmıyorum) kullanılmış ve cevaplayıcılardan sorulan her bir ifadeye kendi görüşlerine uygun cevap vermeleri istenmiştir. Ölçeklerde yer alan ifadelerin İngilizce aslından Türkçe'ye çevrilmesinde işletme bölümü öğretim üyelerinin de görüşü alınmış, daha sonrada tekrar İngilizce'ye çevrilerek aralarındaki farklılıklar irdelenmiştir. Ankette yer alan ifadelerin doğruluğu, anlaşılabilirliği, kapsamı, uzunluğu, akıcılığı gibi özellikler araştırma kapsamındaki 25 kişiye ön test yapılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anket formunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

2.2.3.Araştırmacının Modeli ve Değişkenleri

Yerel halk tarafından algılanan turizmin en önemli etkisi ekonomik yararlarıdır (Husband, 1989, s.239; Ritchie, 1988, s.200). Yapılan araştırmalarda turizmin yerel halk tarafından algılanan ekonomik etkilerinin en önemlileri iş olanakları (Davis vd., 1988, s.4) ve turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan gelir artışıdır (Murphy, 1983, s.9).

H₁: Turizmin ekonomik etkisi turizmin toplam etkisini pozitif yönde etkiler.

Turizmin yerel halk tarafından algılanan sosyal ve kültürel etkilerini inceleyen çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalardan bir kısmı yerel halkın turizmin sosyal ve kültürel etkilerini olumsuz algıladığını (ahlak bozulması, kültürel yozlaşma vb sonuçlara neden olduğu görüşü)(Jurowski vd., 1997, s.78; Perdue vd., 1990, s.5), diğer bir kısmı ise olumlu

(Kültürel zenginlik, ahlaki gelişme vb.) algıladığını ileri sürmektedirler (McCool ve Martin, 1994, s.30; Mathieson ve Wall, 1982, s.46).

H₂: Turizmin sosyal etkisi turizmin toplam etkisini pozitif yönde etkiler.

H₃: Turizmin kültürel etkisi turizmin toplam etkisini pozitif yönde etkiler.

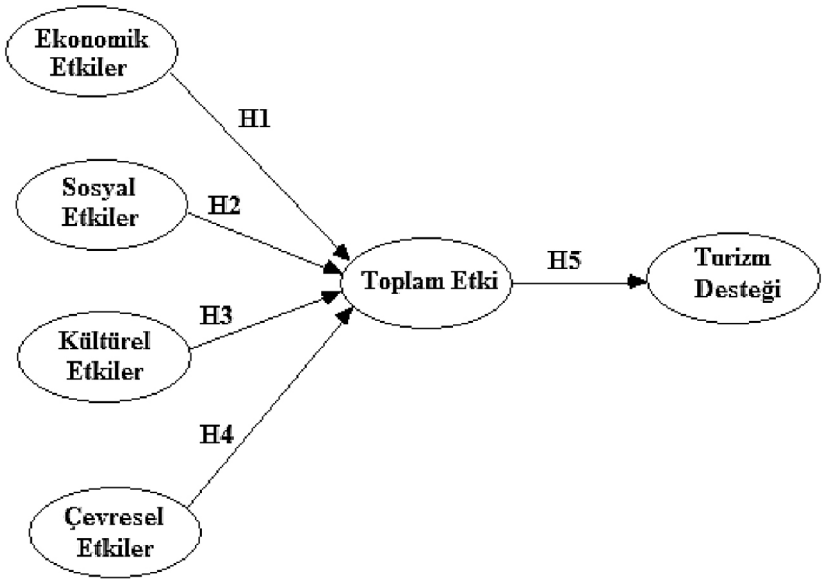
Benzer şekilde turizm etkisi üzerine yapılan araştırmaların bir bölümünde turizmin yerel halk tarafından algılanan çevresel etkilerinin kültürel ve tarihi mirasın korunması, eğlence olanaklarının artması gibi olumlu olduğu görülmüştür (Liu ve Var, 1986, s.210). Bunun yanında diğer bir görüşte çevre kirlenmesi, doğal kaynakların israfı vb. sonuçlara neden olduğu yönündedir (Yoon, 2001, s.365).

H₄: Turizmin çevresel etkisi turizmin toplam etkisini pozitif yönde etkiler.

Ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerin turizm desteğine olan katkıları teker teker her birinin katkısı şeklinde olmaktan ziyade bunların toplamının yerel halkın bilincinde oluşturduğu etkiyle belirlenir (Yoon vd., 2001, s.364)

H₅: Turizmin toplam etkisi yerel halkın turizm desteğini pozitif yönde etkiler.

Araştırmada modelindeki yapılar; ekonomik etkiler, sosyal etkiler, kültürel etkiler, çevresel etkiler, turizmin toplam etkisi ve turizm gelişmesine destektir. Şekil 1'de görüldüğü gibi ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkenler turizmin toplam etkisi faktörünün tahmin edicileri durumunda olup, bu yapıların hepsi de yerel halkın turizme olan desteğini belirlemektedir. Buradan hareketle araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

Şekil 1. Araştırmanın Modeli (Yoon vd., 2001, s. 364)

Araştırmadaki yapılar ve bu yapılara ait değişkenler aşağıdaki gibidir (Yoon vd., 2001, s.366):

Ekonomik Etkiler:

1. Yatırım: "Turizm bölgemize daha fazla yatırımın gelmesini sağlıyor".
2. Yaşam Standartları: "Turizm sayesinde yaşam standartlarımız yükseliyor".
3. Ekonomik Yarar: "Turizm yerel halk ve buradaki küçük işletmeler için ekonomik yarar sağlıyor".
4. Turizm Geliri: "Bölgemizde turizm gelirleri diğer sektör gelirlerinden daha önemlidir".

Sosyal Etkiler:

1. Memnuniyet: "Turizm bölgesinde yaşamaktan memnunuz".
2. Kamu Harcamaları: "Kamunun turizm için yaptığı harcamalar vergilerin boşa gitmesi değildir".
3. Yıkıcılık: "Turizm toplumumuzda yıkıcı etkiler oluşturmuyor".
4. Suç: "Turizm bölgemizde suç oranını artırmıyor".

Kültürel Etkiler:

1. Kültürel Aktivite: "Turizm bölgemizde bizim değişik kültürel aktivitelere katılmamıza olanak sağlıyor".
2. Kültürel Kimlik: "Turizm kültürel kimliğimizde olumlu etkiler meydana getiriyor".
3. Anlayış: "Turizm sayesinde farklı kültürleri daha iyi anlama şansımız oluyor".

Çevresel Etkiler:

1. Kirlilik: "Turizm çevre kirliliğine neden olmuyor".
2. Trafik: "Turizm trafik yoğunluğuna neden olmuyor".
3. Park, Eğlence Alanı: "Turizm daha fazla park ve eğlence alanlarının açılmasını sağlıyor".
4. Tarihi Doku: "Turizm tarihi dokuyu koruyor".

Toplam Etki:

1. Yarar: "Turizmin genel olarak bölgemiz için yararlı olduğunu düşünüyorum".
2. Artı: "Turizmin yararları zararlarından daha fazladır".

Turizm Desteği:

1. Doğa Turizmi: "Kamp alanı, piknik yeri, sahil gibi doğa tabanlı turizmi destekliyorum".
2. Eğlence Programları: "Turist kafileleri için gerçekleştirilen eğlence programlarını destekliyorum".

3. **Tarihi Aktivite:** “Turistler için gerçekleştirilen tarihi ve kültürel aktiviteleri destekliyorum”.
4. **Etkinlik Programları:** “Turistik otel, restoran gibi hizmet işletmelerinin hizmet kalitelerini artırmak amacıyla kendi alanları çevresinde yaptıkları kapı önü faaliyetlerini destekliyorum”.

2.2.4. Araştırma Verilerinin Analizi Yöntemi

Bu araştırmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Yapısal Eşitlik Modeli ekonomistler, eğitim araştırmacıları ve pazarlama araştırmacıları gibi sosyal bilim alanında faaliyette bulunan bilim adamları tarafından kullanılan ve çok değişkenli istatistiksel tekniklerin birleşiminden meydana gelen yeni ve çok kuvvetli bir analiz tekniğidir. Yapısal Eşitlik Modeli istatistiksel bağımlılığa dayalı modellerle ilgili karma hipotezlerin içindeki değişkenlerin sebep sonuç ilişkisini açıklayabilen ve teorik modellerin bir bütün olarak test edilmesine olanak veren etkili bir model test etme ve geliştirme yöntemidir. Araştırmacının zihnindeki, araştırma henüz yapılmadan önce var olan değişkenler arası ilişkilere ait bir modelin, araştırmadan elde edilen veriler aracılığı ile sınanmasına dayanmaktadır (Yu, 2004, s.12).

Yapısal Eşitlik Modeli birden fazla regresyon analizini bir arada yapan genel regresyon analizinin bir uzantısı olup geleneksel modellerin testinde kullanılabilir. Fakat farklı olarak daha karmaşık ilişkilerin ortaya çıktığı durumlarda da (doğrulayıcı faktör analizi, zaman serileri vb.) yararlı olan bir metottur (Information Technology Services, 2004, s.3). İlgili alanı gizli değişkenler tarafından temsil edilen teorik yapıdır. Temel olarak faktör analizi ve regresyon analizinin birleşimidir. Teorik yapıya göre oluşturulan tahmini kovaryans matrisinin gözlenen verilerin kovaryans matrisine uygunluğunu irdeler (Hox ve Bechger, 1995, s.356). Yapısal Eşitlik Modeli regresyon analizine daha çok benzemekle birlikte, etkileşimleri modelleyen, doğrusal olmayan durumlarla baş edebilen, bağımsız değişkenler arası korelasyona izin veren, ölçüm hatalarını modele dahil eden, aralarında korelasyon olan ölçüm hatalarını dikkate alan ve her biri birden fazla gözlenen değişkenle ölçülen çoklu bağımsız ve bağımlı gizli değişkenler arası ilişkileri ortaya koyan ve test eden çok güçlü bir istatistiksel tekniktir. Diğer çok değişkenli istatistik yöntemleri açıklayıcı ve tanımlayıcı (exploratory and descriptive) özellik taşıırken Yapısal Eşitlik Modeli doğrulayıcı (confirmatory) bir yapı arz eder. Bu da hipotez testinde Yapısal Eşitlik Modelinin üstün tarafını ortaya koyar. Aynı zamanda diğer çok değişkenli istatistik türleri hata ölçümlerini (measurement error) tayin edemez ve bunu düzeltemezken Yapısal Eşitlik Modeli hemen hemen bütün ölçüm parametrelerini işleme dahil eder ve sonucu buna göre gerçekleştirir (Anderson, 2004, s.8).

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 13 (Statistic Package for Social Science 13) ve AMOS 4.0 (Analysis of Moment Structure) paket programları kullanılmıştır

2.3.Bulgular

2.3.1. Demografik Veriler

Araştırma kapsamında yer alan bireylerin %46'sı bayan, %54'ü erkektir. Bireylerin %6'sı ilkokul, %7'si ortaokul, %81'i lise, %5'i üniversite ve %1'i de lisan üstü eğitim görmüşlerdir. Ankete katılanların gelir durumlarına bakıldığında 500TL-1000TL arası geliri olan %54, 1000TL-1500TL arası geliri olan %30, 1500TL-2000TL arası geliri olan %13, 2000TL ve üstü geliri olanlar ise ankete katılan bireylerin %3'ünü oluşturmaktadır. Medeni hal durumunda ise ankete dahil olanların %67'si evli, % 31'i bekar ve %2'si ise duldur.

2.3.2. Ölçüm Modeli

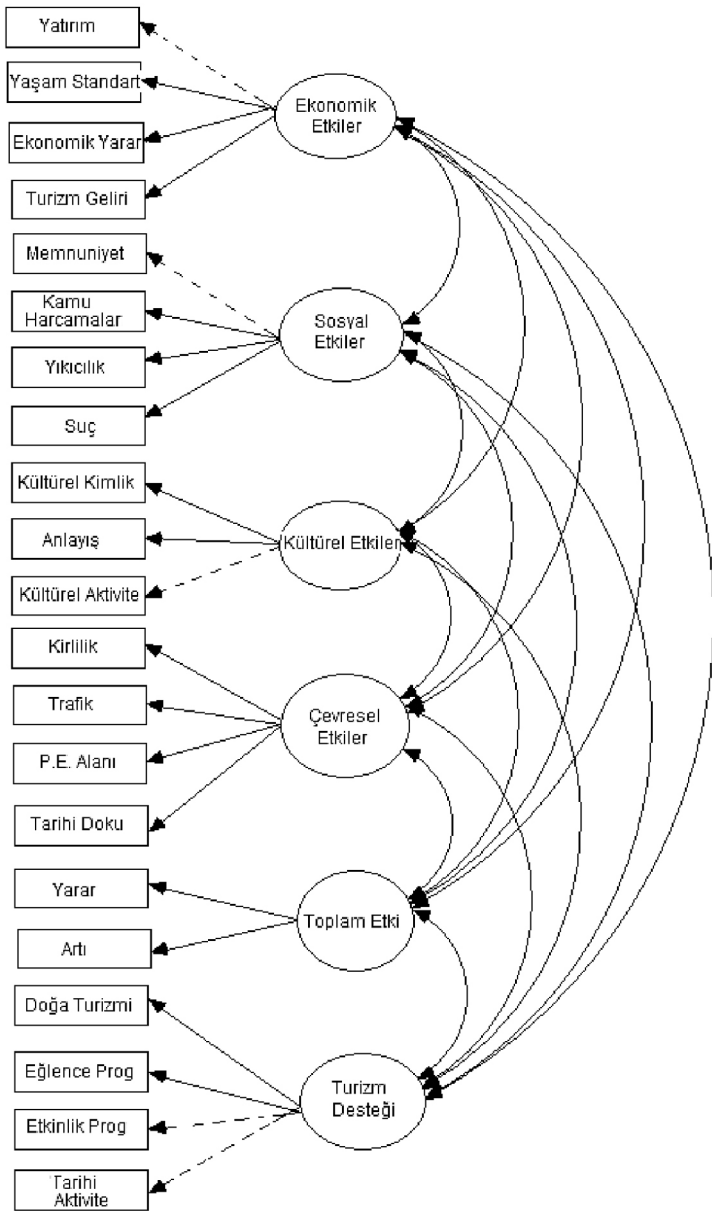
Yapısal Eşitlik Modeline girmeden önce kullanılan modelin ölçüklerinin geçerlilik ve güvenilirliğinin ölçülmesi gereklidir. Bu sürece yani gizli değişkenlerle bu gizli değişkenlerin ilgili olduğu gözlenen değişkenler arasındaki yapıyı değerlendiren sürece ölçüm modeli denir. Öncelikle ölçüm modelinin tamamının uygunluğunu gösteren uyum iyiliği indekslerinin irdelenmesi gerekir. Eğer ölçüm modelinin uyum iyiliği indeksleri belirli kritik değerlerin altında ise ölçüm modelinde bazı değişiklikler yapılır. Uyum iyiliği indeksleri kritik değerleri aşan ölçüm modeli bir sonraki aşamaya geçer. Bu aşamada yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi (DFA), güvenilirlik içinse faktörlerin açıklanan varyans tahminleri ve faktörlerin güvenilirlik katsayıları kullanılır. Doğrulayıcı faktör analizinde model içinde kullanılacak gizli değişkenlerin doğruluk oranı araştırılır. Yani her gizli değişkene ait ilgili değişkenlerin gerçekten bağlı oldukları gizli değişkeni açıklayıp açıklamadığı ölçülür. DFA sonucunda gizli değişkenlerin ilgili değişkenleri üzerindeki standardize faktör yüklerinin 0.70'den yüksek bir değer alması ve t değerinin de anlamlı olması gerekir. Güvenirlik içinse gizli değişkenlerin güvenilirlik katsayılarının %70'in üzerinde, açıklanan varyans tahmin değerlerinin de % 50'nin üstünde olması beklenir (Hui, 2003, s.6).

Araştırmanın ölçüm modeline AMOS programı kullanılarak DFA yapılmıştır. DFA sonucu elde edilen uyum iyiliği indeksleri ölçüm modelinin düşük uyumlu olduğunu göstermiştir ($X^2=2419,414$; $df=105$; $p=0,000$; $CMIN/df=23,042$; $RMR=0,587$; $GFI=0,311$; $NFI=0,615$; $RFI=0,560$; $IFI=0,621$; $CFI=0,621$; $RMSEA=0,496$). Tablo 1 ve Şekil 2'de ölçüm modeli sonuçları görülmektedir.

Tablo 1. Ölçüm Modeli Sonuçları

Gizli Değişkenler (Faktörler)	Gözlenen Değişkenler	Std. Tahmin (MLE)	SH	t	Açık. Var.	Faktör Güven. Katsa.
Ekonomik Etkiler	<i>Yatırım</i>	0,675	0,098	6,887	0,876	0,893
	Yaşam Standartları	0,867	0,031	27,967		
	Ekonomik Yarar	0,905	0,023	39,347		
	Turizm Geliri	0,912	-	-		
Sosyal Etkiler	<i>Memnuniyet</i>	0,643	0,087	7,390	0,845	0,834
	Kamu Harcamaları	0,889	0,025	35,560		
	Yıkcılık	0,904	0,032	28,250		
	Suç	0,898	-	-		
Kültürel Etkiler	Kültürel Kimlik	0,799	0,015	53,266	0,835	0,851
	Anlayış	0,789	0,023	34,304		
	<i>Kültürel Aktivite</i>	0,598	-	-		
Çevresel Etkiler	Kirlilik	0,905	0,011	82,272	0,901	0,913
	Trafik	0,899	0,025	35,960		
	Park, Eğlence Alanı	0,903	0,019	47,526		
	Tarihi Doku	0,945	-	-		
Toplam Etki	Yarar	0,934	-	-	0,962	0,965
	Artı	0,953	0,021	45,380		
Turizm Desteği	Doğa Turizmi	0,894	-	-	0,789	0,774
	Eğlence Programları	0,901	0,023	39,173		
	<i>Etkinlik Programları</i>	0,643	0,092	7,224		
	<i>Tarihi Aktivite</i>	0,671	0,089	7,539		

* t değerlerine ait bütün p değerleri < 0.05 bulunmuştur.

Şekil 2. Ölçüm Modeli

Dolayısıyla ölçüm modelinde değişiklikler yaparak iyileştirmelere gidilmiştir. AMOS'ta

düzeltilme indeksleri ve artık değerler irdelendiğinde veriler ile model arasındaki uyumu bozan, normal dağılımı olumsuz yönde etkileyen ve modeli bir bütün olarak geçersiz kılan etkenler görülmüştür. Yüksek düzeyde hatalı sonuçlara neden olan yatırım, memnuniyet, kültürel aktivite, tarihi aktivite, etkinlik programları değişkenleri model analizinden çıkarılmıştır (Şekil 2’de çıkarılan değişkenler kesik ok çizgileriyle gösterilmektedir). Ayrıca bazı değişkenler arası kovaryanslar oluşturulmuştur. Değiştirilen ölçüm modeline tekrar DFA uygulanmış ve bu sefer ölçüm modelinin verilere orta düzey ile yüksek düzey arasında bir seviyede uyum sağladığı tespit edilmiştir (Tablo 2)($X^2=396,959$; $df=96$; $p=0,000$; $CMIN/df=4,134$; $RMR=0,028$; $GFI=0,881$; $NFI=0,970$; $RFI=0,937$; $IFI=0,974$; $CFI=0,974$; $RMSEA=0,046$).

Tablo 2. Değiştirilmiş Ölçüm Modeli Sonucu

Gizli Değişkenler (Faktörler)	Gözlenen Değişkenler	Std. Tahmin (MLE)	SH	t	Açık. Var.	Faktör Güven. Katsa.
Ekonomik Etkiler	Yaşam Standartları	0,923	0,029	32,794	0,978	0,995
	Ekonomik Yarar	0,969	0,032	41,526		
	Turizm Geliri	0,965	-	-		
Sosyal Etkiler	Kamu Harcamaları	0,952	0,021	33,996	0,984	0,994
	Yıkıcılık	0,956	0,022	35,682		
	Suç	0,956	-	-		
Kültürel Etkiler	Kültürel Kimlik	0,990	0,015	69,445	0,992	0,996
	Anlayış	0,984	-	-		
Çevresel Etkiler	Kirlilik	0,984	0,015	63,271	0,988	0,997
	Trafik	0,984	0,016	60,375		
	Park, Eğlence Alanı	0,993	0,014	72,408		
	Tarihi Doku	0,985	-	-		
Toplam Etki	Yarar	0,980	-	-	0,991	0,995
	Artı	0,990	0,017	64,285		
Turizm Desteği	Doğa Turizmi	0,952	-	-	0,984	0,993
	Eğlence Programları	0,979	0,026	40,501		

* t değerlerine ait bütün p değerleri < 0.05 bulunmuştur.

Tablo 2, ölçüm modelindeki değişkenlerin standart tahmin değerlerini, standart hatalarını, t değerlerini ve güvenilirlik düzeylerini göstermektedir. Değişkenlerin standart tahmin değerlerine bakıldığında bunların 0,923 ile 0,996 değerleri arasında değiştiği görülmektedir.

Dolayısıyla tüm standart tahmin değerleri (bir anlamda faktör yükleri de denilebilir) kritik değer olan 0,70'in üzerinde yer almıştır. Ayrıca bu tahminlerin t değerleri de 0,05 önemlilik düzeyinde anlamlı bulunmuştur (en küçük t değeri 32,794, bütün p değerleri de <0,05 bulunmuştur). Dolayısıyla ölçüm modelinin geçerliliği sağlanmıştır.

Ölçüm modelinde iki tür güvenilirlik ölçüsü kullanıldı; faktörlerin açıklanan varyansı ve faktörlerin güvenilirlik katsayıları. Faktörlerin açıklanan varyans tahminleri her bir faktörün ilgili gözlenen değişkenlerinde açıkladığı toplam varyans değerini göstermektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi bulunan faktörlerin açıklanan varyans oranları gerekli olan alt limitin (%0,50) çok üzerindedir. Diğer bir güvenilirlik ölçütü olan faktörlerin güvenilirlik katsayıları ise faktörlerin içsel güvenilirliğini belirtmektedir. Tablo 2'ye bakıldığında faktörlerin güvenilirlik katsayıları alt limit olan 0,70'in üzerinde bir değer almışlardır. Dolayısıyla ölçüm modelinin güvenilir olduğu ifade edilebilir.

2.3.3.Yapısal Eşitlik Modeli

Yapısal Eşitlik Modelinde önceden belirlenen modelin (teorik) elde edilen veriyi ne kadar iyi açıkladığı uyum iyiliği indeksleri ile belirlenir. Uyum iyiliği indeksleri modelin kabul edilmesi veya reddedilmesi kararının verildiği aşamadır. Eğer modelin tamamı uyum iyiliği indeksleri sonucunda reddedilirse model içindeki katsayıların veya parametrelerin bir önemi kalmaz ve bunlar değerlendirilmez. Öncelikle bir modelin tamamının kabul edilmesi gerekir ki bunun ardından katsayıların anlamlılığı irdelenebilsin. Uyum iyiliği indeksleri konusu henüz gelişme aşamasında olan bir alandır. Her bir uyum iyiliği indeksinde belirli bazı kritik limit noktaları vardır. Ama bunlar kesin olmayıp birer kabullenmedir. Yeni gelişmekte olan alanlarda oluşturulan bir modelin uyum iyiliği indekslerinin kritik limitlerin altında kalması normaldir. Çok fazla sayıda uyum iyiliği indeksleri olmakla birlikte uygulamada bunlardan ancak 5-6 tanesi kullanılmaktadır (Garson, 2004, s.3). Bu araştırmada diğer araştırmalarda en fazla kullanılan uyum iyiliği indeksleri kullanılmıştır ve Tablo 3'teki belirtilen sonuçlar alınmıştır.

Tablo 3. Araştırma Modelinin Uyum İyiliği İndeksleri Sonuçları

Model Uyum İndeksleri	Modelimiz
X ² (Chi Square)(Ki-Kare) değeri	466,391
Serbestlik derecesi	99
P (Anlamlılık Düzeyi)	0,000
Parametre sayısı	21
CMIN/df	4,71
Goodness of fit index, GFI (Uyum İyiliği İndeksi)	0,782
Incremental fit index, IFI (Artırımlı Uyum İyiliği İndeksi)	0,882
Comperative fit index, CFI(Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi)	0,882
Normed fit index, NFI(Normlaşmış Uyum İyiliği İndeksi)	0,877
Relative fit index, RFI(Göreceli Uyum İyiliği İndeksi)	0,792
Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA (Yaklaşım Hatasının Kök Ortalama Karesi)	0,089

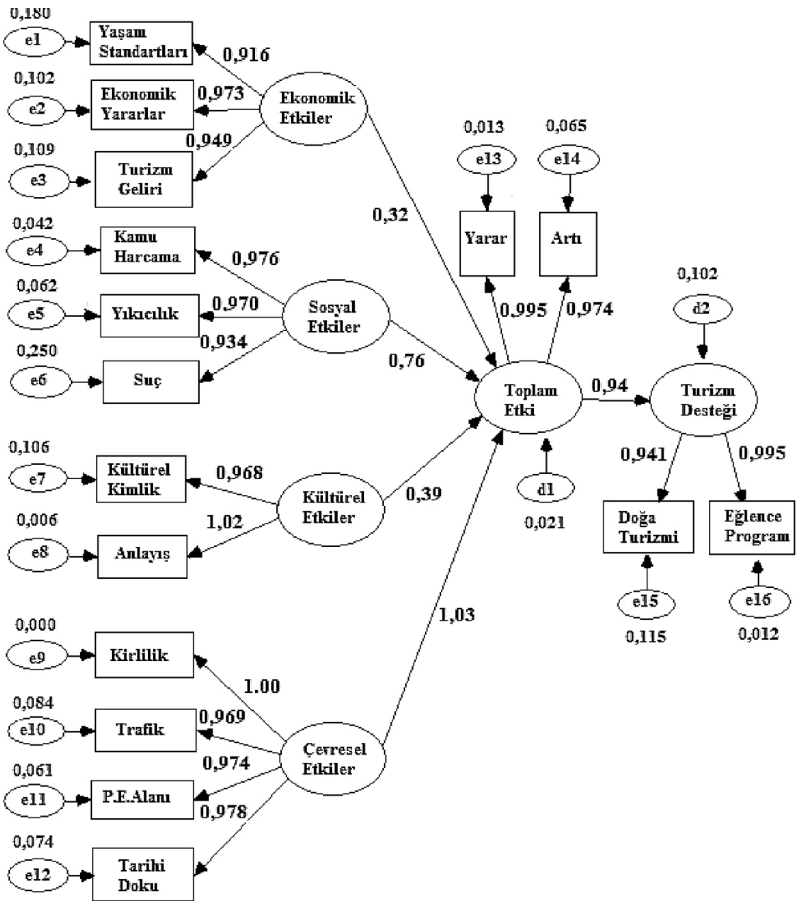
Ki Kare (Chi Square), orjinal değişken matrisinin varsayılan matristen farklı olup olmadığını test eder. Bu test regresyon katsayılarının işaretine ve anlamlılık düzeyine bakar ve modelin ayrı ayrı parçaları hakkında bilgi verir. Aynı zamanda bu testle modelin tamamının doğruluğu da ölçülebilir. Bu testte normal Ki Kare testinin tersi olarak Ki Kare değerinin mümkün olduğunca düşük olması arzulanır. Ki Kare testi normal kullanımında gözlenen verilerle tahmin edilen veriler arasındaki farkı test eder. Diğer istatistik testlerinde H_0 hipotezi gözlenen verilerle tahmin edilen veriler arasında bir ilişki yoktur şeklindedir ve bu testlerde H_1 hipotezi yani ilişki vardır sonucu aranmaktadır. Dolayısıyla Ki Kare değerinin anlamlı çıkması ve değerinin büyük olması arzulanır ki H_1 hipotezi kabul edilebilirdir. Diğer taraftan Yapısal Eşitlik Modelinde gözlenen verilerle teorik veriler arasındaki fark araştırılırken arada bir farkın olmaması gerekir ki model verilere uygun ve doğrulanabilir olsun. Dolayısıyla Yapısal Eşitlik Modelinde H_0 hipotezinin kabul edilmesi istenir. Bu nedenle Ki Kare değerinin anlamsız ve değer olarak küçük bir rakam çıkması arzulanır. Ki Kare değerinin anlamsız çıkması modelin kabul edildiği anlamına gelmez diğer bazı uyum iyiliği testlerinin de uygulanması gerekir. Ayrıca Ki Kare değerinin anlamlı ve yüksek çıkması da modelin reddedildiği manasına gelmez. (Fleishandbones, 2004, s.14). Bu çalışmada Ki Kare değeri anlamlı ve değer olarak yüksek çıkmıştır ($X^2=466,391$, $p=0,000$). Fakat bunun nedeni yukarıda belirtildiği gibi örnek büyüklüğünün düşük olmasıdır ($n=193$). Dolayısıyla diğer indekslerin sonucuna bakmak ve buna göre karar vermek gerekir. Ayrıca Ki Kare/sd değerinin ($CMIN/df$) $4,71 \leq 5$ olması da olumlu ve istenen bir sonuçtur ve Ki karenin serbestlik derecesine bağlılığını ortadan kaldırarak daha anlamlı sonuç vermektedir.

GFI (Goodness of fit Index) (Uyum İyiliği İndeksi), varsayılan modelce hesaplanan gözlenen değişkenler arasındaki genel kovaryans miktarını gösterir. Regresyon analizindeki R^2 gibi açıklanabilir. Aralarındaki fark R^2 (determinasyon katsayısı) hata varyansı ile ilgili iken GFI gözlenen kovaryans yüzdesiyle ilgilidir. Örnek hacminin yüksek olması GFI değerini yükselterek doğru sonuç alınmasını önleyebilir. GFI değeri 0 ile 1 arasında değişir. GFI'nın 0.90'ı aşması mükemmel bir model göstergesi olarak alınmaktadır. Bu durum gözlenen değişkenler arasında yeterince kovaryansın hesaplandığı anlamına gelmektedir (Mels, 2004, s.8). Tablo 3'te görüldüğü gibi modelimiz için bu değer 0,782'dir.

CFI (Comparative Fit Index)(Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi), aynı zamanda Bentler Comparative Fit İndeks olarak ta bilinir. Mevcut modelin uyumu ile gizli değişkenler arası korelasyonu ve kovaryansı yok sayan H_0 hipotez modelinin uyumunu karşılaştırır. Yani model tarafından tahmin edilen kovaryans matrisi ile H_0 'ın kovaryans matrisini karşılaştırır. CFI 0-1 arası değişen değerler alır. 1'e yaklaştıkça uyum iyiliğinin arttığını gösterir veya daha yüksek CFI'ya sahip modelin daha güçlü uyum içinde olduğunu vurgular. CFI, NFI'ya benzer ama aralarındaki fark CFI'nın örnek büyüklüğünden etkilenmesidir. CFI'nın kabul edilebilmesi için 0.90'ın üzerinde bir değer alması gerekir (modeldeki kovaryans ve korelasyon matrisinin % 90'ının gözlenen veriler tarafından tekrar oluşturulabilme oranını ifade eder) (Demerouti, 2004, s.15). Araştırmamızda CFI değeri 0,882 bulunmuştur.

IFI (Incremental Fit Index)(Artırımlı Uyum İyiliği İndeksi), DELTA2 olarakta bilinir. Bazı koşullarda 1'in üzerinde değer alabilir bu durumda 1'e eşitlenir. 0.90'ın üstünde olması istenilir. Tablo 3'te görülebileceği gibi araştırma modelimizdeki IFI değeri 0,882'dir

NFI (Normed Fit Index) (Normlaşmış Uyum İyiliği İndeksi), Bentler ve Bonett, karşılaştırmacı uygunluk indeksi adını verdikleri bir dizi test geliştirmişlerdir. Bu indeks varsayılan modelin temel ya da H0 hipoteziyle olan uygunluğunu araştırır. Amaç varsayılan modelin kullanılmasıyla iyileşen uygunluk miktarını belirlemektir. Diğer bir deyişle H₀ hipotezinin uygunluğu ile karşılaştırıldığı varsayılan modeli kullanarak elde edilen uygunlukta artış miktarını gösterir ve 0-1 arası değer alır. Bulunan değere 0.90 üzerinde olması gerekir ve 1'e ne kadar yaklaşırsa o kadar fazla uyum iyiliğine sahiptir. NFI'nın dezavantajı modeldeki parametre sayısının artmasıyla doğru orantılı olarak artmasıdır bu da doğru olmayan bir modelin kabulüyle sonuçlanabilir (DELTA 1 olarak adlandırılmaktadır). Araştırmamızdaki NFI değeri 0,877 çıkmıştır.

Şekil 3. Araştırma Modeli Testinin AMOS Çıktısı

RFI (Relative Fit Index)(Göreceli Uyum İyiliği İndeksi), RHO1 olarakta bilinir. 0-1 arası değişen değerler alır (bazen bu değerlerin dışına çıkabilir). 0.90'dan yüksek bir değer alması istenilir (Demerouti, 2004, s.5). Tablo 3'te görüldüğü gibi bu değer 0,792'dir.

RMSEA'nın (Root Mean Square Error of Approximation) (Yaklaşım Hatasının Kök Ortalama Karesi) modelin uygun olabilmesi için 0.05 veya daha düşük bir değer alması gereklidir. RMSEA değeri 0.05 ile 0.08 arası bir değer alan modelin uyumu yeterlidir, 0.10 ve daha üstünde ise modelin uygunluğu zayıftır (Hu-Bentler, 1995, s.84). Araştırma modelimizde RMSEA 0,089 bulunmuştur.

Tablo 3'teki uyum iyiliği indekslerine bir bütün olarak bakıldığında ölçüm modeline benzer şekilde yapısal modelinde orta düzey ile yüksek düzey arasında bir seviyede uyum sağladığı tespit edilmiştir. Şekil 3, araştırma modeli testi sonucunun AMOS program çıktısını göstermektedir

Şekil 3'te görülebileceği gibi her bir gizli değişken gözlenen değişkenleri tarafından yüksek derecede temsil edilmektedir (bütün faktör yükleri > 0,90). Şekil 3'teki küçük elips içinde belirtilen "e" ibareleri standart hataları ve "d" ler yapısal hataları göstermektedir. Tablo 4'te gizli değişkenler arası bütün standardize regresyon katsayıları görülmekte olup (bunlar aynı zamanda araştırmanın hipotezleridir), standart hataları, t istatistikleri ve anlamlılık düzeyleri de verilmektedir.

Tablo 3. Araştırma Modelindeki Hipotez Testi Sonuçları

	Tahmin	SH	t	Sonuç	
H ₁ : Toplam Etki <-- Ekonomik Etkiler	0,32	0,028	11,42	Kabul	
H ₂ : Toplam Etki <-- Sosyal Etkiler	0,76	0,022	34,54	Kabul	
H ₃ : Toplam Etki <-- Kültürel Etkiler	0,39	0,010	39,00	Kabul	
H ₄ : Toplam Etki <-- Çevresel Etkiler	1,03	0,018	57,22	Kabul	
H ₅ : Turizm Desteği <-- Toplam Etki	0,94	0,016	58,75	Kabul	
Not: H ₁ , H ₂ , H ₃ , H ₄ , H ₅ hipotezleri p=0.05 önemlilik düzeyinde anlamlı bulunmuştur.					

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm risk ve maliyet sıkıntısı olmadan çok yüksek gelir sağlayabilecek bir çeşit ticarettir. Bu ticarete de elbette mübadele söz konusudur. Bu mübadelenin genelde turistlerle turistlere hizmet veren kişi veya işletmeler arasında olduğu varsayılır. Fakat yerel halkın turizme etkisi hep ihmal edilir. Yerel halk turistlerin aynı yere bir daha gelip gelmeme ve başkalarına tavsiye etmelerinde anahtar rol oynarlar. Yerel halkın turistlere karşı sevecen, misafirperver, yardımsever vb. olumlu davranış ve yaklaşımları turizmin bir yerde gelişmesi için gereklidir. Yerel halk turizmin pozitif etkisinin negatif etkisinden fazla olduğu algısına sahipse turistlere karşı olumlu davranışlarda bulunacaklardır. Turizmin etkisi ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarda ele alınır. Bu faktörler değişik derecelerde turizmin toplam etkisini belirlerler. Turizmin toplam etkisi de yerel halkın turizme deste-

ğini şekillendirir. Bu araştırmada yukarıda bahsedilen değişkenler arası ilişkileri gösteren bir model geliştirilmiş ve test edilmiştir.

Uyum iyiliği indekslerine bakıldığında model bir bütün olarak elde edilen verilere orta derecede uyum sağlamış ve önerilen 5 hipotezin hepsi kabul edilmiştir.

Önerilen araştırma modeline bakıldığında, ekonomik etkiler (H_1)($r=0,32$; $p<0,05$), sosyal etkiler (H_2)($r=0,76$; $p<0,05$), kültürel etkiler (H_3)($r=0,39$; $p<0,05$) ve çevresel etkiler (H_4)($r=1,03$; $p<0,05$) değişkenlerinden turizmin toplam etkisi değişkenine yol okları (regresyon katsayıları) gitmektedir. Bu yol oklarının temsil ettiği regresyon katsayılarının hepsi 0,05 önemlilik düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Yani araştırma kapsamındaki denekler açısından bakıldığında turizmin en önemli etkisi çevresel etkiler olarak bulunmuş, bunu ise sırasıyla sosyal, kültürel ve ekonomik etkiler izlemiştir. Turizmin toplam etkisi ise yerel halkın turizme olan desteğini (H_5)($r=0,94$; $p<0,05$) büyük oranda olumlu yönde etkilemektedir. Yoon vd.(2001, s.366)'nin araştırmış olduğu aynı model testi sonucu elde ettiğimiz sonuçlarla tam olarak uyuşmamaktadır. Yoon vd. sosyal etki ve çevresel etkilerin toplam etki ara gizli değişkeni vasıtasıyla turizm desteğini olumsuz yönde etkilediği sonucunu bulmuşlar, ekonomik etki ve kültürel etkinin ise yine toplam etki ara gizli değişkeni vasıtasıyla turizm desteğini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Buna ilave olarak Yoon vd.'nin çalışmasında çevresel etki turizm desteğini doğrudan da olumsuz yönde etkilemektedir. Yoon vd. araştırmasında turizm desteğini en fazla olumlu yönde etkileyen gizli değişken toplam etki değişkenidir.

Elde edilen veriler ışığında yerel halkın turizm desteğinin artırılması için aşağıdakiler yapılabilir. Bunun için öncelikli görev devletten ziyade özel turizm işletmelerine düşmektedir. Çünkü turizmin gelişmesinden kar elde edecek birincil örgütler bunlar olacaktır:

- Çevresel etkinin yerel halkın turizm desteğini olumlu yönde şekillendiren en önemli değişken olduğu göz önüne alınarak bu olumlu etkinin sürdürülmesi gerekir. Bunun için özel turizm işletmelerinin yaptıkları turizm faaliyetlerinde çevreyi kirletmemeleri, doğayı, tarihi mirası korumaları, trafik ve ses kargaşasına yol açmamaları, yerel halka açık parklar, eğlence yerleri yapmaları veya mevcut eğlence yerlerinde yerel halkın ucuz bir şekilde yararlanmasını sağlanmaları gerekir.
- Sosyal etkiler açısından bakıldığında, turizm işletmeleri turistlerin her türlü davranışına çok büyük bir müsamahayla göz yummamalıdır veya buna yumuşak çözümler üretmelidirler. Örneğin devamlı sarhoş olup turistik mekandan çıkarak yerel halka rahatsızlık veren turistleri ya uygun bir dille uyarmalı veya mekandan dışarı bırakmamalıdır. Yeni gelen bütün turistlere de her şeyin serbest olmadığı, bazı kuralların bulunduğu nazik bir dille anlatılmalıdır. Ayrıca turizm firmaları vergilerini ödeyerek ve bunu yerel halka bir şekilde duyurarak yerel halkın desteğini alabilirler. Sosyal etkiler açısından bakıldığında devlete de görevler düşmektedir. Bu görevlerden en önemlisi turistik bölgelerde güvenliği sağlamaktır. Bu şekilde yerel halk tarafından turizmin suç oranını artırdığı inancı proaktif bir yöntemle engellenebilecektir.
- Kültürel etkiler açısından turizm desteğine bakılacak olursa, turizm işletmeleri müşterilerini arada bir yerel halkın işlettiği ticari mekanlara gitmeye teşvik edebilirler. Bu şekilde birbiriyle kaynaşacak olan turistler ve yerel halkın kültürel birikimleri zenginleşecek ve dünyaya bakış açıları genişleyecektir.
- Ekonomik etkiler açıdan, turizm işletmeleri çalışanlarının bir kısmını yerel halk arasından seçmelidir. Ayrıca turizm işletmeleri yatırımlarını yerel halkın yerleşim yerinin çok

uzacağına yapıp soyutlamak yerine daha yakın bir yere yatırım yaparak yerel halkında bu turistlerden kazanç elde etmelerine olanak vermelidirler. Turizm fiyatları yükseltilir. Bunun yerel halka yansıtılmaması gerekir.

Araştırmamızdaki model kısıtlı bir alanda ve az sayıda kişiye uygulanmıştır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda bu alan ve sayı artırılarak modelin geçerliliği ve güvenilirliği daha iyi kontrol edilebilir. Ayrıca yerel halkın turizm desteğine etki eden bu dört değişken haricinde politik etkiler, yerel halkın ilgisi, turistik firmaların tutumu, psikolojik etkiler gibi farklı değişkenlerde modele dahil edilebilir. Bunun yanı sıra model farklı demografik özelliklere sahip yerel halk üzerinde denenerek demografik değişkenlerde değişebilirliği yapısal eşitlik modeli ile test edilebilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, J.G., (2004)**, “The Basic of Structural Equation Model”, web.ics.purdue.edu/~janders1/Soc681/Soc%20681%20Basics%20of%20Structural%20Equation%20Modeling%202002.ppt.(Erişim Tarihi: 07.02.2005).
- Davis, D., Allen, J. ve Consenza, R. M. (1988)**, “Segmenting Local Residents by Their Attitudes, Interests and Opinions Toward Tourism”, **Journal of Travel Research**, 27(2), 2-8.
- Demerouti E. (2004)**, “Structural Equation Modeling”, www.dmst.aueb.gr/gr2/diafora2/Prosopiko2/visitors_ppts/Demerouti1.ppt:(Erişim Tarihi: 02.05.2005).
- Fesenmaier, D. R., O’Leary, J. ve Uysal, M. (Eds.)(1996)**, *Advances in Tourism Marketing Methodologies*. Haworth Press, New York.
- Fleshandbones, (2004)**, “Path Analysis and Structural Equation Modeling”, <http://64.233.183.104/search?q=cache:PAtoEgWmQVMJ:www.fleshandbones.com/readingroom/pdf/946.pdf+Path+Analysis+and+Structural&hltr>: (Erişim Tarihi 02.05.2005).
- Garson, D. (2004)**, “Structural Equation Modeling”, http://www2.chass.ncsu.edu/garson/pa_765/structur.htm: (Erişim Tarihi 02.05.2005).
- Getz, D. (1994)**, “Residents’ Attitudes Toward Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland”, **Tourism Management**, 15(4), 247-258.
- Hox, J.J. ve Bechger, T.M, (1995)**, “An Introduction to Structural Equation Modeling”, *Family Science Review*, 11, 354-373.

- Hui, S. (2003)**, “Revision of Genetic Regulatory Models Using Structural Equation Modeling/Path Analysis”, www.cs.uwaterloo.ca/~s2hui/Summary.doc: (Erişim Tarihi 02.05.2005).
- Husband, W. (1989)**, “Social Statue and Perception of Tourism in Zambia”, **Annals of Tourism Research**, 16, 237-255.
- Information Technology Services, (2004)**, “Structural Equation Modeling Using AMOS: An Introduction”, <http://www.utexas.edu/its/rc/tutorials/stat/amos/> (Erişim Tarihi 01.05.2005).
- Jurowski, C. (1994)**, “The Interplay of Elements Awecting Host Community Residents Attitudes Toward Tourism: A Path Analytic Approach”, Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University. Blacksburg, VA.
- Liu, J.C. ve Var, T. (1986)**, “Residents Attitudes Toward Tourism Impacts in Hawaii”, **Annals of Tourism Research**, 13, 193-214.
- Liu, J. C., Sheldon, P. ve Var, T. (1987)**, “Resident Perceptions of The Environmental Impact of Tourism”, **Annals of Tourism Research**, 14, 17-37.
- Mathieson, A. ve Wall, G. (1982)**, *Tourism: Economic, Physical, and Social Impacts*, Longman House New York.
- McCool, S. F. ve Martin, S. T. (1994)**, “Community Attachment and Attitudes Toward Tourism Development”, **Journal of Travel Research**, 32(3), 29-34.
- Mels, G. (2004)**, “Getting Started with The Student Edition of Lisrel 8.53 for Windows”, <http://www.psikolojiktestler.hacettepe.Edu.tr/1.doc> :02.05.2005.
- Murphy, P.E. (1983)**, “Perceptions and Attitudes of Decision-Making Groups in Tourism Centers”, **Journal of Travel Research**, 21(3), 8-12.
- Murphy, P. E. (1985)**, *Tourism: A community approach*, Routledge, New York.
- Perdue, R.R., Long, P. T. ve Allen, L. (1990)**, “Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes by Community Level of Tourism”, **Journal of Travel Research**, 28(3), 3-9.
- Prentice, R. (1993)**, “Community-Driven Tourism Planning and Residents’ Preferences”, **Tourism Management**, 14, 218-227.

- Ritchie, J.R.B. (1988)**, “Consensus policy Formulation in Tourism”, **Tourism Management**, 9(3), 199-216.
- Yu C.H. (2004)**, “Structural Equation Modelling”, <http://seamonkey.ed.asu.edu/~alex/teaching/WBI/SEM.html>: (Erişim Tarihi 01.05.2005).
- Yoon, Y., Gursoy, D. ve Chen, J.S. (2001)**, “Validating a Tourism Development Theory With Structural Equation Modeling”, **Tourism Management**, 22, 363-372.

